

Pered majanduskriisi tingimustes: poliitikameetmete muutused ELis

Kommenteeritud kokkuvõte

Sissejuhatus

Käesolevas aruandes kirjeldatakse perede olukorda ja kogemusi majanduskriisi tingimustes ning uuritakse, kuidas on peredele suunatud tegevuskavad muutunud alates 2010. aastast. Osas riikides on toetusi vähendatud, mõjutades ebaproportsionaalselt ebasoodsas olukorras olevaid peresid. Teistes riikides on kehtestatud uusi meetmeid, et aidata majanduskriisist enim mõjutatud peresid. Aruandes käsitletakse ka ülalpeetavate lastega eri liiki perede sotsiaalset olukorda ning uuritakse, millised lahendused aitaksid vähendada kriisi mõju ebasoodsas olukorras olevatele peredele. Süviti analüüsitakse muutusi kümnes ELi liikmesriigis.

Poliitikataust

Strateegia „Euroopa 2020” peamine poliitiline prioriteet on aidata 2020. aastaks 20 miljonit inimest välja vaesusest ja sotsiaalsest tõrjutusest. Sotsiaalkaitsekomitee toonitab, et vaesust võib aidata ära hoida ja leevendada sotsiaalne investeering lastesse. Praegu EL pigem siiski eemaldub eesmärgist kui läheneb sellele: 2013. aastal elas 2008. aastaga võrreldes ligikaudu 4,8 miljonit kodanikku rohkem vaesuses või sotsiaalses tõrjutuses.

Kaasava majanduskasvu tegevuskava – mille eesmärk on aidata lapsevanematel osaleda nii ühiskondlikus kui ka majanduselus – poliitilised prioriteedid keskenduvad meetmetele, mis võimaldavad lapsevanematel ühildada töö ja hoolduse, aitavad katta lapsehoiukulusid ning muudavad töö nende (mõlema vanema) jaoks tasuvaks. Tööhõive on samuti oluline poliitikavaldkond. Majanduskasvu strateegia üks eesmärk on tagada 2020. aastaks 20–64aastaste 75% tööhõive määr. Vahekokkuvõtte näitas siiski, et tööhõive eesmärgi on võimalik saavutada ainult juhul, kui keskendutakse rohkem soolisele võrdõiglikkusele.

Peamised tähelepanekud

- Euroopas on suurimates raskustes üksikvanemaga pered ja kolme või enama ülalpeetava lapsega

suurpered, kuna majanduskriisis on nende olukord halvenenud. Perede olukorra erinevus tuleneb osaliselt sellest, kui palju on kriis neid mõjutanud, ja samuti liikmesriikide reageerimisest kriisile, milles kajastub erinev perepoliitika.

- Tõenditest võib järeldada üleminekut majanduslikust olukorrast sõltuvale toetusele. See võib tekitada uusi ebasoodsas olukorras olevaid rühmi peredest, kellel oli enne kriisi juurdepääs üldistele toetusmeetmetele.
- Mõnes liikmesriigis on soodsam perepoliitika, mis aitab peredel eemalduda traditsioonilisest ühe toitjaga peremudelilt. Neis riikides on perehüvitiste kärped suunatud peamiselt rahalistele hüvitistele ja maksusoodustustele. See võib tähendada, et kriisist hoolimata on töö- ja pereelu tasakaal ning sotsiaalsed investeeringud endiselt tähelepanu keskmes.
- Uuringutulemuste kohaselt valitseb piiravama perepoliitikaga riikides suur surve, mis tähendab, et keskvalitsus ja kohalikud omavalitsused ei suuda enam rahastada mõningaid kriisieelseid teenuseid ja meetmeid.
- Alates 2010. aastast tehtud muudatused on enamasti tingitud mitmesugustest vastuolulistest probleemidest, nagu perekonna vajaduste kasv ning vajadus kärpida avalikke kulutusi ja jaotada õiglaselt piiratud ressursse. Seepärast puudub perepoliitikal sageli sidus ja terviklik poliitikaraamistik.

Poliitikasoovitused

Tõenditel põhinev poliitika ning sidusrühmade ja abisaajate kaasabil täiustatud programmide hindamine. Kuna uued sätted ja reformid kehtestatakse tavaliselt katse korras, ei kaasne nendega üldiselt järelevalve- ja hindamismenetlusi. Süstemaatiline ja tulemuste hindamine ei ole levinud

eelkõige väikesemahuliste programmide puhul. Uute algatuste rakendamist peaks toetama kvalitatiivne järelevalve, nii et teenuste osutajad mõistaksid, kuidas ja miks eesmärgid saavutatakse (või mitte), ning võtaksid arvesse tegelikke igapäevaprobleeme ja vajadusi.

Perepoliitika peaks olema integreeritud strateegia osa. Perede toetamine toimub sageli killustatult pärast konkreetseid hädaolukordi ja poliitikameetmeid, mitte koordineeritud ja struktuursete reformide kaudu. Kirjanduse põhjal võib öelda, et kriisi ja kulukärbete tingimustes on koordineerimine ja integreerimine olulise tähtsusega võimalikult heade tulemuste saavutamiseks avaliku ja erasektori nappide vahenditega.

Vajadus integreeritud strateegiate järele. Koordineerimine peaks hõlmama eri poliitikavaldkondi ja institutsioonilisi tasandeid: meetmete dubleerimise vältimiseks peaksid riiklik, piirkondlik ja kohalik tasand tegema rohkem koostööd. Sellega välditaks olukordi, kus teadlikud pered pääsevad juurde kõikidele võimalikele toetustele, kuid puudust kannatavad pered mitte. Integreeritud strateegia tugevdaks pereorganisatsioone, kogukondade sotsiaalseid sidemeid ja mitteametlikke kohalikke organisatsioone. Ainult sidus ja terviklik perepoliitikaraamistik saab tagada jätkusuutliku sotsiaalse arengu ega lase peredel sattuda raskustesse, millest väljatulek on keerulisem ja kulukam.

Ebasoodsas olukorras olevate perede toetamisel ja mitteametliku töötamise vähendamisel on oluline piisav sissetulek. Uuring tõi esile vajaduse tagada ebasoodsas olukorras olevatele peredele miinimumsissetuleku toetus. Paljudes liikmesriikides jääb sissetulekutoetus allapoole suhtelise vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse künnist. Piisavate sissetulekutoetuskavade puudumine on sundinud paljusid peresid osalema varimajanduses.

Peresid tuleb abistada töö ja hoolduskohustuste ühitamisel. Täistööajaga töö parandab perede sotsiaalset ja majanduslikku olukorda kõikides vaatlusalustes riikides, olgugi et tööga teenitud sissetulek ei ole sageli piisav perede vaesusest väljaaitamiseks. See tähendab, et oluline on iga meede, mis parandab töö- ja eraelu tasakaalu. Juhtumiuuringud näitavad, et taskukohaste lastehoiuteenuste parem kättesaadavus mõjub elavdavalt. See on vaesusest väljumise eeltingimus, võimaldades eelkõige üksikvanematel otsida tulusat tööd.

Haavatavus on mitmemõõtmeline. Töö ei ole ainus vaesusriski vähendamise viis. Poliitikameetmed peavad hõlmama ka sotsiaalset kaasatust ja osalemist. Näiliselt tähtsusetud asjad, nagu lastehoiualane abi või soodushinnaga ühistransport, võivad avaldada suurt positiivset mõju ning aitavad võidelda sotsiaalse tõrjutusega. Otsustava tähtsusega on eluasemepoliitika, mille vormid võivad olla erinevad (abi üüri või elektriarvete tasumisel, maksusoodustused või eelisjuurdepääs taskukohasele eluasemele).

Majanduslikult rasketel aegadel on piisavate lastehoiuteenuste tagamine ülioluline. Paljudel peredel, kuid eelkõige üksikvanematel on raske ühitada pereelu täisajaga tööga. Seda arvesse võttes on piisava ja kvaliteetse lastehoiu tagamine – laste heaolu edendamise kõrval – peamine tegur võitluses vaesuse ja tõrjutusega. Majanduskriisi ajal on hooldusvajadus ja sissetuleku säilitamise vajadus tõenäoliselt veelgi suuremas vastuolus. Üksikvanemad on sellises olukorras silmitsi täiendavate raskustega, kuna peavad valima töö ja laste eest hoolitsemise vahel.

Teabe saamine ning juurdepääs toetustele ja programmidele peab olema lihtne. Need, kellel on õigus toetustele, peaksid neid maksimaalselt ära kasutama. Paljudel juhtudel on meetmed suunatud kõige haavatavamatele isikutele ning peavad seega olema lihtsalt juurdepääsetavad ja mõistetavad. Vastasel juhul ei pruugi vajalike teadmiste või sidemeteta isikud neile ettenähtud meetmetest kasu saada. Piisava sotsiaalse, materiaalse ja kultuurilise kapitalita peresid ohustab sattumine veelgi tõrjutumasse olukorda.

Sihipärasel toetamisel tuleks arvesse võtta uusi pereforme. Kokkuhoiuperioodil on meetmete suunamine kõige ebasoodsamas olukorras olevatele peredele õiglane viis olemasolevate vahendite eraldamiseks. Suuri probleeme on põhjustanud näiteks pere või üksikvanemaga pere liiga kitsad määratlused ning määratlused, mis ei võtta arvesse muutusi perede ülesehituses (nt pärast lahutust ja uuesti abiellumist tekkinud kärgered). Sotsiaalsete tugisüsteemide oluline tunnusjoon on seega kiirus, millega nad kohanduvad muutuvate perestruktuuridega ning keskenduvad vähem perede õiguslikule seisundile.

Lisateave

Aruanne „Pered majanduskriisi tingimustes: poliitikameetmete muutused ELis“ on kättesaadav aadressil <http://www.eurofound.europa.eu/publications>.

Lisateavet annab teadusjuht Daphne Ahrendt e-posti aadressil dap@eurofound.europa.eu.